

volilci! Če se torej dan volitve, 25. febr. t. l. zjedinite ob meni obe zadnja leta nelubo razdvojeni stranki slovenskega naroda — počastili ste s tako zjedinstvo sicer mene, a bolj ste oveselili svoj narod, ki mu je domača nejedinstvo sedaj hirajoča bolezen, a mu postane konečna smrt. Na strogo krščanskem, strogo avstrijsko-dinastičnem ter strogo narodnem braniku stoječ bi kot državni poslanec ostal to, česar sem si prizadeval do sedaj biti vselej in povsod: neupogljiven značaj. — V Ljubljani, 9. februarja 1895.

Profesor Tomo Zupan.

Kdor je zasledoval pazno našo politiko poslednjih let, bode gotovo priznal, da bi mi gotovo z največjim veseljem pozdravili izvolitev g. Toma Zupana, posebno če bi se vsled tega kaj bolj zblížale obe slovenski stranki. Njegovo delovanje v narodnem oziru je znano, posebno so znane njegove velike zasluge za „Družbo sv. Cirila in Metoda“, ki je sedaj gotovo najvažnejša družba na Slovenskem. V trdno narodno prepričanje našega kandidata ni dvojbe.

Priznati pa moramo, da nekaj pogrešamo v kandidativnem programu, namreč to, kako stališče bode zavzel nasproti koaliciji. Koalicija in kar je ž njo v zvezi, so sedaj kardinalne točke avstrijske politike. Zato je umljivo, da tudi volilci žele izvedeti, kako stališče zavzemlje kandidat v tem oziru.

Mislimo, da to prihaja od tod, ker je gospod kandidat še novinec in torej hoče počakati, da bode, če bode voljen, še le na Dunaji, ko bode spoznal ves položaj, se odločil v tem oziru. Vodile ga bodo pač pri tem koristi našega naroda, kakor ga je dosedaj v vsem javnem delovanju.

Izstop Slovencev iz štajarskega deželnega zbora.

Minolega meseca je imelo tukajšnje katoliško politično društvo svoj občni zbor. To priliko je porabil predsednik Klun, da je zopet slavo pel koaliciji. Posebno se je ponašal s tem, da je koaličijska vlada postavila v proračun potrebščino za dvojezično nižjo gimnazijo v Celji. Sodili bi bili, da ima ta gospod državni poslanec tudi od levičarjev že kako zagotovilo, da se ne bodo z vsemi silami upirali tej gimnaziji, ko to stvar prišteva mej koaličijske pridobitve. Kako dvomljiva je ta pridobitev, pokazalo se je kmalu v štajarskem deželnem zboru.

Poslanec Kinzl je stavil naslednji predlog:

Deželni zbor naj sklene:

„Ker je v državni budget uvrščen od vlade znesek za ustanovitev državne nižje gimnazije z nemško-slovenskim učnim jezikom v Celji:

ker pa je iz vseh pojavov in iz celega razvoja te stvari brezdvomno jasno, da zahteva: ustanoviti nižjo gimnazijo z nemško-slovenskim učnim jezikom v Celji ali zunaj Celja, ne izvira iz kulturnih potreb, ampak naj le temu služi, da se pridobi za narodni vpliv in za po-

litično veljavo Slovencev na Spodnjem Štajarskem nova za nadaljni narodni razvoj merodajna podpora na stroške po sedanjem vladnem načelu zagotovljene narodne posesti Nemcev;

ker se zdi deželnemu zboru, da se s takim postopanjem naravnost prelamlja koaličijsko načelo, ki služi kot podlaga sedanjim političnim razmeram:

„ker je ta novi napad na postojanke Nemcev na Štajarskem vzbudil v ljudstvu silno na vso deželo, da še celo čez njene meje se razširjajočo nevoljo, da torej nameravana naprava resno in stalno v nevarnost stavi v deželi narodni mir;

ker konečno mora deželni zbor vpliv takih naprav z ozirom na blagor dežele uvaževati in se o njih posvetovati, oziroma staviti nasvete po § 19. odd. 1. točka a deželnega reda, zato se najodločneje izjavi deželni zbor vojvodine Štajarske proti nameravani osnovi državnega nižjega gimnazija z nemško-slovenskim učnim jezikom v Celji ali slovenskih vzporednih razredov na državnem gimnaziji v Celji ali sploh proti vsakemu koraku, ki se pod pretvezo kulturne potrebe ali vzgojeslovnih ozirov pokaže le kot nov naskok v nemško jezikovno ozemlje na Spodnjem Štajarskem.

Deželnemu odboru se naroča, da to resolucijo predloži c. kr. vladi.“

Če se je v štajarskem deželnem zboru stavil ta predlog, temu se mi ne čudimo. Od nemških nacionalcev bi mi Slovenci tudi kaj družega ne pričakovali. Pomenljivo je pa to, da so ta predlog podpisali tudi vsi nemški liberalci, z deželnim glavarjem vred. Nemški liberalci so vendar zavezniki gospoda Kluna in tovarišev v državnem zboru. To je pač najboljši dokaz, da koalicija nam Slovincem ni prijazna. Ne bili bi mislili, da se bode tako hitro pokazalo, kako se gospod Klun moti, ko hvali liberalce. Ne smemo pa misliti, da je to le kaka prenagljenost štajarskih Nemcev. Mej liberalnimi štajarskimi poslanci so mej drugim zastopniki veleposestva, ki se nimajo bati kacega pritiska svojih volilcev in imajo kaj tesne zveze z grofom Wurmbandom. Ti možje bi se gotovo ne bili postavili tako po robu zahtevam Slovencev, ako bi vlada bila zares kaj naudušena za celjsko dvojezično gimnazijo. Skoraj že lahko rečemo, da je ta gimnazija že pokopana, k večjemu da bi se dala rešiti z velikimi koncesijami levičarjev v vprašanji volilne reforme. Te koncesije bi pa morale biti take, da bi se za dolgo zagotovil nemškimi liberalcem odločilen vpliv v Avstriji.

Ta dogodek je pač dokaz najskrajnejše nemške brezozirnosti in preširnosti. Vzlic temu pa mi tega nemškimi liberalcem toliko ne zamerimo, ako porabijo ugodno priliko. Njim gre za to, da rešijo umetno nemštvo na Spodnjem Štajarskem. Slovenci so pač največ pripomogli, da se je sklopila koalicija Nemcem v korist, kajti brez grofa Hohenwarta bi ne bilo koalicije. Nekoliko več ozira proti Slovincem bi torej bilo pričakovati že iz hvaležnosti, a hvaležnost v politiki je jako redka in se nanjo ne sme

preveč računati, poleg tega pa v tem slučaju tudi liberalci se lahko na to sklicujejo, da gospodje Klun in so-mišljeniki niso sklenili koalicije njim na ljubo, temveč so vrgli Taaffeja le zaradi tega, ker so se bali, da bi jih po razširjenji volilne pravice narod več ne poslal v državni zbor. Če so jih pa vodili taki sebični nazori, potem pač tudi hvaležnosti ne morejo od nikogar zahtevati.

Vsa odgovornost za te dogodke pada na slovenske koalirance. Imeli so moč v rokah. Liberalci so bili v največji zadregi. Tedaj naj bi bili liberalcem jasno povedali, kaj vse zahtevajo od njih v narodnem oziru in ne poprej stopili v koalicijo, da se jim zagotovi vresničitev njih želj od snovajoče se vlade in od vseh koaliranih strank. Liberalcem je tedaj šlo za veliko, bili bi radi vse kaj drugega še dovolili, kot celjsko gimnazijo

Seveda bi od grofa Hohenwarta bili morali z vso resnostjo zahtevati, da se ne pogaja le na lastno roko in jih obvesti o vseh svojih korakih. Ko bi pa grof tega ne bil hotel, je bila dolžnost slovenskih narodnih strank, da začneta najodločnejšo agitacijo proti njemu v njegovem volilnem okraji. Seveda bi gospodje Klun. Povše in tovariši bili se morali postaviti na vzvišenejši stališče. Neliko požrtovalnosti sme se zahtevati od vsacega narodnega zastopnika.

Tako so pa konservativni poslanci brez vsacih zagotovil šli po kostanj v ogenj za nemške liberalce in sedaj vidimo posledice te skrajno lahkomišljene in škodljive politike. Zato smo pa pač radovedni, če se bodo še nadalje našli na Kranjskem ljudje, ki bodo taki politiki slavo peli.

Kdo bode morda jih s tem izgovarjal, da niso znali presoditi posledic. Tak izgovor je pač piškav. Možje, ki mislijo, da so zmožni zastopati svoj narod v državnem zboru, morajo pač znati presoditi vsak politični položaj. Posebno gospod Klun se pa tudi že tako dolgo peča s politiko, da je že lahko do dobrega spoznal nemške liberalce. Mi ga nimamo za tako najivnega, da bi bil res verjel, da so se kaj poboljšali. Sedaj je namreč lahko biti voljen. Piše nekaterim župnikom in ti potem vplivajo na malobrojne volilce. Težje bi bilo, ko bi se bilo število volilcev potrojilo. Tukaj bi se ne bilo dalo kar tako mej seboj napraviti, temveč potrebno bi bilo volilnih shodov in preresetavale bi se bile zasluge in nazori raznih kandidatov. Za to pa ne mara gospod kanonik, ki že ljubi bolj mirno življenje, zato se je zavezal s Plenerjem v ohranitev sedanjih ugodnih razmer.

Pa povrnimo se k dogodkom v štajarskem deželnem zboru. Slovenski poslanci so videč, da se na njih več ne ozira, sklenili ostaviti deželni zbor. Svoje postopanje so utemeljili s to le izjavo:

„Ker ima ob koncu seje štaj. deželnega zbora dne 7. februarija t. l. od deželnozborske večine izročeni predlog namen, zabraniti ustanovitev šolskega zavoda za Slovence na Štajarskem, dasi ne bo osnovan na stroške dežele, marveč na stroške države in dasi s tem nemški sodeložani ne izgube nobenega šolskega zavoda;

ker se nadalje ta predlog sploh načelno izjavlja proti vsakemu koraku, s katerim bi se vstrezalo kulturnim potrebam in vzgojeslovnim ozirom v prilog slovenskega naroda ter je s tem v popolnem nasprotju z osnovnim državnim zakonom;

ker se naponi slovenskega naroda, pridobiti si šolski zavod, razžaljivo opisujejo kot zgolj agitacijsko sredstvo ter se Slovenci v narodnem oziru sploh razglašajo kot popolno brezpravni;

ker je ta predlog podpisan od cele nemško-nacionalne in liberalne večine — na čelu deželni glavar, ki je vendar imenovan za celo Štajarsko in ne le za nemški del dežele — in se s tem razodevajo nazori narodne nadtosti, nestrpnosti in sovraštva do Slovencev kot nazori deželnozborske večine;

ker je končno po vsem tem v deželnem zboru popolno izključen vsak ozir na kakeršnokoli še tako opravičeno narodno zahtevo Slovencev;

smatramo zastopniki slovenskega naroda vsako nadaljno udeleževanje pri razpravah te visoke deželne zbornice kot neplodno in brezvspešno ter s častjo slovenskega naroda nezdržljivo in zato izjavljamo, da se nadaljnih obravnav ne moremo več udeleževati.“

Posebno velicega vtisa ta izstop na liberalce ni napravil, to je že vidno iz tega, da je drugi dan deželni glavar grof Attens izjavil glede na to izjavo, da je on ne le deželni glavar temveč tudi deželni poslanec in se od njega ne sme zahtevati, da bi se v tako važnem vprašanji ločil od svoje stranke. S tem je torej zatrdil, da je vse dobro premislil in popolnoma odobruje to izzivanje Slovencev. V takem deželnem zboru pač res Slovenci ne morejo več sodelovati. Huje je pa konservativcem, da so Slovenci izstopili. Takoj drugi dan so prišli s predlogom, deželni zbor zahtevaj, da naj vlada uravna srednje šole na Dolenje Štajarskem tako, da bodo abiturjentje znali dobro oba deželna jezika. Ta predlog na videz celo dalje sega nego zahteva dvojezične gimnazije, ker bi se tudi Nemci morali učiti slovenščine; v resnici pa nam Slovcem ne zadošča, ker ž njim ni rečeno, da odpade za slovenske učence pripravljalno leto, ki je največja krivica. Na tem pa mi Slovenci nimamo tudi nobenega interesa, se li nemški učenci uče slovenščine ali pa ne.

Če pa bolje ogledamo ta predlog, pa vidimo, da je skrajno nevaren, seveda, če bi se vsprejel. S tem bi se napravil nov povod, da naši koaliranci nadalje podpirajo koalicijo. Rekli bi lahko, da morajo počakati, kako bode vlada skušala ugoditi tej zahtevi. Tako bi Nemci pridobili si čas izkoristiti si popolnoma sedanji ugodni položaj. Ta predlog ima jedini namen slovenske konservativne poslance pridržati v koaliciji in ta namen bi tudi utegnil doseči, če se pomisli, da ti gospodje iz skrbi za lastne mandate se nikakor ne morejo odločiti od sedanje družbe. Boje se namreč, da z razpadom koalicije pade sedanja vlada, ker ne bode mogla izpolniti kroni dane obljube, da izvrši volilno reformo in potem bi utegnil priti zopet

grof Taaffe, ali pa Steinbach in ona volilna reforma, katere se tako boje, bi se zopet utegnila pokazati na obzorji. Najhujše je pa še to, da se celo govori, da Taaffejeva volilna reforma, ki ne preminja ustave in državi ne naklada novih bremen, se celo mogla vpeljati, ne da bi ta državni zbor moral v to privoliti, končno besedo bi torej utegnil imeti še le zbor, ki bi se volil na podlagi novega volilnega reda. To je pa že tako strašilo, da nekateri slovenski poslanci pač že radi tudi dvojezično gimnazijo v Celji zataje, če je to le na kak lepši način mogoče in tak način bi se našel, ko bi bil vsprejet predlog štajarskih konservativcev.

Politični pregled.

V goriškem deželnem zboru so bili odnošaji mej Slovenci in Italijani se jako poostrili. Slovenci so bili izstopili iz deželnega zbora. Govorilo se je že odstopu deželnega glavarja, da celo o razpustu deželnega zbora. Iz Trsta je bil prišel sam namestnik posredovat mej Slovenci in Italijani. Razpor se ni dal poravnati in zbor se je bil zaključil. Razpor se je pa tikal le gospodarskih vprašanj. Italijani bi bili radi velike podpore za svoj del dežele, za slovenski pa niso morali ničesar dovoliti. Letos imajo jeden glas večine v zboru, ko je umrl jeden slovenski poslanec. Slovenci so pa izstopili in so s tem preprečili njih sebične namene.

Tržaški Italijani s svojo pritožbo proti škofu tržaškemu niso dosegli v Rimu nobenega vspeha. V Vatikanu so to pritožbo kar na stran položili in nanjo niti odgovora ne bodo dali, ker že predobro poznajo tržaške Italijane. Tržaški Italijani so zaradi nevspeha malo potrti, kajti pričakovali so vse drugačnega izida.

Volilna reforma v koroškem deželnem zboru. — Po daljši debati je koroški deželni zbor predlogo o volilni reformi izročil deželnemu odboru, da jo še pretresa in predela. V sedanji obliki bi tako ne bila dobila potrjenja.

Državni zbor se snide dne 19. t. m. in bode nadaljeval razpravo o kazenskem zakonu. O davčnem zakonu se ne ve, če pride letošnje pomlad na vrsto. Mej koaliranimi strankami se kaže veliko nasprotje zastran volilne pravice petakarjev. Po sedanjem volilnem redu zgube volilno pravico, ker se jim davek zniža pod 5 gld. Konservativci žele, da se jim posebnim zakonom volilno pravico ohrani. Liberalci pa pravijo, da tega ni potrebno, ker se bode stvar tako lahko uredila pri občni volilni reformi. Ker se pa utegne občna volilna reforma odložiti za drugo postavodavno dobo, bi liberalci pridobili mnogo mandatov po mestih, ker bi se otresli največjih nasprotnikov, petakarjev. V novem državnem zboru bi pa potem morda lahko občna volilna reforma izveli popolnoma po svoji volji in si tako za dolgo zagotovili svoj vpliv v Avstriji. Vedno jasneje se vidijo slabe posledice koalicijske politike.

Češki deželni zbor je sklenil spremembo volilnega reda, v kolikor je to potrebno vsled osnove novega okrajnega sodišča v Toplicah. Premembi so ugovarjali Staro- in Mladočehi, ker je po njih mnenji osnova dotičnega sodišča nepostavna, ker vanjo ni privolil češki deželni zbor. Veleposestniki so pa glasovali z nemškimi liberalci in vlada je tako dobila večino. Pri tej priliki se je zopet videlo, da ima vlada najvernejše sluge v veleposestnikih, kateri se niti na Staročehe več ne ozirajo. V češkem deželnem zboru že faktično gospodarijo Nemci in pa vlada.

Russ in Clumecky sta bila zadnji čas sklicala volilna shoda, na katerih sta zagovarjala koalicijo. Oba ta dva

vodji nemške levice se strinjata v tem, da je koalicija v korist Nemcev, ker sami nimajo večine v deželnem zboru. Russ je glede na volilno reformo se izjavil da se osnuje nova volilna skupina. Iz njegovega govora se je videlo, da predlogov s konservativne strani Nemci nič posebno resno ne vpoštevajo. Chlumecky pa misli, da se za volilno reformo sploh še tako ne mudi.

Volitve na Ogerskem. — Vladna stranka je zmagala pri vseh volitvah, kjer so se morali novi imenovani ministri dati znova voliti. Najhujši je bil volilni boj v Čakovci, kjer je kandidoval novi učni minister Vlasic. Katoliška stranka je bila napela vse sile, da bi preprečila njegovo izvolitev, pa se jej ni posrečilo. Vlada je pa tudi porabila vse sile, da zmaga. Nekateri duhovnike, ki so iz družih krajev prišli agitovat, je odgnala z orožniki.

Trozveza. — Listi posebno pa angleški pečajo se zadnji čas zopet prav mnogo z trozvezo. Kakor znano poteče pogodba za trozvezo mej Avstro-Ogersko, Nemčijo in Italijo l. 1897. Z ozirom na slabe finančne razmere v Italiji, ki nikakor ne more biti kos nalogi, katero je prevzela kot zaveznica, zatrjuje se da se Italija pač nikakor več ne bo vsprejela v trozvezo, ker pač ni pričakovati od drugih velesil, da bi doprinašale žrtve za financijelno propalo Italijo. Angleški listi poudarjajo pa to tudi zaradi tega, ker je Angliji mnogo na tem, da Italija ne bi bila v trozvezi. Anglija je v Sredozemskem morju poleg Italije močno interesovana in razumljivo je, da ji ni vsejedno, v kaki zvezi je poslednja.

Vatikan. — Zadnji čas se je z ozirom na izvanredno zmedene finančne razmere v Italiji veliko pisalo, da bodo katoličani stopili pri prihodnjih volitvah na pozorišče. Pred kratkim je papež Leo XIII v avdijenci sprejel najodličnejše člane rimske katoliške aristokracije in se je ob tej priliki izjavil, da i pri prihodnjih volitvah katoličani ne bodo posegli v volilni boj. S tem so torej ovržene vse trditve, da namerava Sveta stolica svojo abstinenčno politiko premeniti.

Obrtnija.

Slovensko posojilništvo.

Spisal Ivan Lapanje.

Slovensko posojilništvo se tako lepo razvija, da je kar veselje, pečati se s tem domoljubnim podjetjem. Leta 1893. je bilo — kakor to posnamemo iz 4. „Letopisa slovenskih posojilnic“ — na Koroškem 17, na Kranjskem 18, na Primorskem 10 in na Štajarskem 22, skupaj 67 posojilnic. V teku minolega leta se je pa osnovala še 1 posojilnica (v Klečah blizu Beljaka) na Koroškem, 7 se jih je osnovalo na Kranjskem (v Idriji, Litiji, Zagorji ob Savi, v Ilirski Bistrici [2], v Kranjski gori, Cerknici), 2 na Primorskem (v Ajdovščini in v Podgradu v Istri) in 4 na Štajarskem (v Ljubnem pri Gorenjem gradu, pri Mariji Snežni, v Slovenski Bistrici in v Brežicah). Koncem leta 1894. smo šteli torej Slovenci že 81 posojilnic. Ako bode v tem obziru še l. 1895. tako rodovitno, kakor je bilo l. 1894., šteti utegnemo čez leto dnij blizu 100 posojilnic. Verjetno pa je tudi, da se bode še dokaj teh prekornih denarnih zavodov osnovalo; kajti iz mnogih krajev čujemo, da se delajo priprave, na pr. v Kanalu in Komnu na Goriškem, v Trebnjem na Dolenjskem. Ob jezikovnih mejah so taki zavodi posebno potrebni, da ne bode treba našim ljudem pomoči iskati pri bogatih na-